

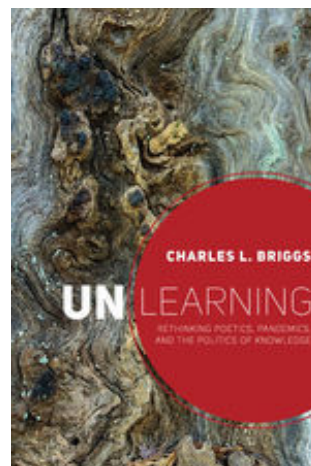
Kirja-arviot

Unohtaako vai kyseenalaistaako oppimansa, kas siinä kysymys

Briggs, Charles L. 2021. *Unlearning. Rethinking Poetics, Pandemics, and the Politics of Knowledge*. Logan: Utah State University Press. 347 sivua.

AV Villén

Tieteentekijänä tahi tutkijakoulutuksen saaneena olen seurannut hämmentyneenä viimeaikaista keskustelua tutkitun tiedon arvostuksesta. Selkeimmillään tämä on käynyt ilmi koronapandemiaan liittyvissä erimielisyyksissä mutta välillisemmin myös siinä, miten suhteutua Itä-Euroopan sotilaalliseen konfliktiin ja sen taloudellisiin seurauksiin. Oireellista on, miten vähän kulttuurisiin tekijöihin kiinnitetään huomiota – huolimatta siitä, että sodassa kuin sodassa osapuolet väittävät vastapuolen syylistyvän sotapropagandaan. Kulttuurintutkimuksen päivillä joulukuussa 2021 osallistuin kuitenkin yhteishyminään siitä, miten etevä kulttuurintutkijat ovatkaan tekstityyppien ja kulttuuristen kertomusten avaamisessa.

Vaan missä on kulttuurintutkija selittämässä kulkutautien tai despoottien logiikkaa? Ei ainakaan Yleisradion ajankohtaisohjelmissä. Ja tämä on pelkästään ymmärrettävää: kulttuuriset muutokset ovat paljon hitaampia ja hankalampia seurata – saati ymmärtää – kuin pörssikeinottelijoiden ja poliitikkojen hahmottamat hahmottomat taloudelliset lainalaisuudet.

Kalifornian yliopiston Berkeleyyn toimipisteen antropologian professori Charles L. Briggs tarttuu kirjassaan *Unlearning* suoraan kulkutauteihin sekä välillisesti niiden poliittisiin yhteyksiin ja seurauksiin. En tunne hänen tuotantoaan laajemmin, mutta mitä ilmeisimmin ainakin osa kirjan luvuista perustuu aiempiin artikkeleihin. Verkosta löytämäni ansioluettelon perusteella Briggs on käynyt Suomessa useammankin kerran, joten luultavasti hänen nimensä on tutumpi niille tšekäläisistä antropologeista ja kulttuurintutkijoista, joiden lukeneisuus ei ole samalla tavalla musiikin rampauttamaa kuin omani. Tästä riippumatta *Unlearning* välittyi itselleni valitettavan tyypilliseen tapaan kovin yhdysvaltalaiskeskeisenä, enkä ole yhteiskunnalliset erot huomioon ottaen lainkaan vakuuttunut Briggsin huomioiden saati metodiikan sovellettavuudesta muuten kuin hyvin yleisellä tasolla.

Unlearning jakautuu johdantoon, kolmeen osioon ja loppusanoihin. Osioiden teemat ovat vapaasti käännettyinä: "rodullistettujen oppihistorioiden unohtaminen", "psykoanalyysin, poetiikan ja performanssin uudelleenarviointi" sekä "terveyden, monilajisten suhteiden ja ympäristöjen uusi runousoppi." Itselleni kirjan perussanoma tiivistyy yhteen epilogin lyhyeen lauseeseen: "Poetiikalla on väliä" (s. 290) – mutta tässä ei kulttuurisia kertomuksia tulkitseville kulttuurintutkijoille ole kerrassaan mitään uutta. Pyysin kirjan arvioitavakseni otsikossa mainittujen oppimisen ja tiedon perusteella, ja kenties ennakkotietämys kirjoittajasta olisi lievittänyt pettymystä: epistemologisen pohdinnan sijaan kirja tarjosi sinänsä aiheellisia mutta yllätyksettömiä huomioita tieteellisen tiedon poliittisista kytköksistä. Yllätyin kylläkin siitä, että sikäli kun Briggsin käsittelyn ytimessä on juuri kulkutautien "runousoppi" tiedon ja vallan välineenä, ei kirjassa ole suoria viittauksia Michel Foucault'n tuotantoon.

Yllätyksellisintä tai pikemminkin turhauttavinta kirjaa lukiessa ja selatessa oli kuitenkin se, etten löytänyt tyydyttävää tai tyhjentävää määritelmää keskeiselle termille *unlearn*, joka sanakirjani mukaan kääntyy suomeksi muotoon "unohtaa (jotakin opittua)". Briggs kyllä erittelee omat "poisoppimisen periaatteensa" (s. 44), joiden ytimessä on ennakoimattomuuden, epävarmuuden ja epämukavuuden sieto sekä siihen perustuva teoreettis-metodologinen reflektio, joka kyseenalaistaa tieteellisen tutkimuksen tavanomaiset oletukset ja toimintatavat. Pidän periaatteita lähtökohtaisesti kannatettavina, mutta silti hämmästelen tapaa esittää ne ikään kuin radikaaleina – järjestelmällinen epäily ja jatkuva kyseenalaistaminen kun on tunnustettu tieteellisen tutkimuksen peruspiirteiksi jo kauan, kauan sitten. Lisäksi jopa niinkin epämääräisellä alalla kuin etnomusikologiassa on refleksiivisen antropologian neuvot ja opinkappaleet omaksuttu jo vähintään neljännesvuosisata sitten.

Briggs lisää periaatteisiin vielä "mentorien kuoron" eli erilaisten lähestymistapojen ja tulkitusten vuoropuhelun ja yhdistelyn sekä tähän perustuvan "tavanomaisten [akateemisten] retoristen muotojen" haastamisen kokeellisen kirjoittamisen avulla (s. 44). Kirja itse asiassa alkaa pitkäköllä omakohtaisella kertomuksella, "muistelmilla" (s. 5) kohtaamisista sellaisten ihmisten kanssa, jotka ovat saaneet Briggsin miettimään oppimaansa ja muuttamaan ajatteluaan. Kuten hän itsekkin toteaa, tietyissä tapauksissa kyseisten ihmisten nimeäminen mentoriksi voi oudoksuttaa, mikä puolestaan on omiaan herättämään kysymyksiä Briggsin oman poetiikan päämäärästä. Otaksun kaikkien etnografista tutkimusta tehneiden kokeneen käänteentekeviä yksittäisiä kohtaamisia, mutta eri asia on, mitä siitä seuraa, että tällaiset kohtaamiset nimetään mentoroinniksi. "Mutta hän muutti elämäni, ei niinkään yhdessä päivässä kuin vuosia kestäneessä keskustelumme pohdinnassa", kirjoittaa Briggs (s. 40), pitäen mentorinaan kyseistä venezuelalaisessa naisvankilassa kerran tapaamaansa henkilöä siinä missä Ludwig Wittgensteinia ja Sigmund Freudia. Selvää on, että tällainen käsitys jää kovin vieraaksi yritys yhteistyötä palvovissa yliopistojen mentorointiohjelmassa.

Tohtori Freud saakin kirjassa kohtuullisen paljon huomiota sekä olennaisia analyttisiä neuvoja tarjoavana "mentorina" että kokeellisen kirjoittamisen vastaanottajana. Kirjan toisen osan aloittava luku käsittelee juuri psykoanalyysin, poetiikan ja performanssin välisiä yhteyksiä tukeutuen eritoten Freudin tutkielmiin vitseistä ja unista. Briggsin päämääränä on näiltä osin kytkeä psykoanalyysi *uudelleen* folkloristeille, antropologeille ja kansatieteilijöille tärkeisiin aiheisiin, kuten kerronnallisuuteen ja esitystapoihin: Freudin analyysit edustavat Briggsille elleivät nyt suoranaista "protfolkloristiikkaa", niin kuitenkin enteitä sellaisesta "puhumisen etnografiasta", joka nojaa yhteiskuntaluokan, sukupuolen ja perinnejajien risteymiin ja jossa myös yleisön rooli on keskeinen (s. 140–141).

Vaikka pidänkin huomioita aiheellisina ja osoituksena akateemisesti luovasta lukemisesta, hämmennyin jälleen psykoanalyttisesti virittyneen jälkikolonialisen tutkimuksen ohittamisesta, etenkin kun kirjan ensimmäisen osan päättävän Sadhana Naithanin kanssa yhteiskirjoitetun luvun teemana on "folkloristiikan koloniaalisuus" (s. 100) eli tieteenalan oppihistorialliset yhteydet siirtomaavaltaan. Sivumennen todeten, kyseinen luku on sekä vallan asianmukainen muistutus paitsi folkloristiikan myös minkä tahansa muun humanistis-yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen Eurooppa-keskeisyydestä, mutta sellaisena jälleen jokseenkin yllätyksetön. Toki Briggsin ja Naithanin painotus folkloristiikan "monisukujuurisiin käytäntöihin", eli kehoitus luoda yhteyksiä eri tavoin siirtomaavalta-asetelmiin kytkeytyvien folkloristien välille, on aina yhtä tervetullut: "Tällä tavoin folkloristit voivat muuttaa analyttisiä välineitä luovasti, tehdä enteilevämpää tutkimusta perinteiden tuottamisesta maailmanlaajuisille markkinoille sekä syrjäyttää (Eurooppa-keskeisen) folkloristiikan kansainvälistämisen siirtomaavaltapainolastin yhteistyöhön perustuvalla kriittisellä *maailmanlaajuisella folkloristiikalla*" (s. 131; alkup. korostus).

Palatkaamme kuitenkin psykoanalyysiin ja kokeelliseen kirjoittamiseen: kirjan kuudes luku on Briggsin kirje arvon tohtori Freudille, eräänlainen vastine jälkimmäisen esseelle surusta ja melankoliasta. Mikäpä siinä: muoto todistaa vain oikeaksi sen, että akateeminen ja erityisesti humanistis-yhteiskuntatieteellinen kirjoittaminen on luovaa – jopa silloin, kun se noudattaa tiukkoja muotovaatimuksia (itse suunnittelin taannoin kirjoittavani akateemiset kirja-arviot limerikkeinä, mutta aie odottaa vielä toteutustaan). Luku on tosin vuonna 2014 julkaistun artikkelin uusinta, joten sikälikin luovuudella on rajansa. Toisto puolestaan on lentävien lauseiden mukaan opintojen äiti, joten jälleen pysähdyin miettimään, mitä ihmettä jo opitun unohtaminen tässä yhteydessä tarkoittaakaan. Briggsin jopa hieman omakehulta haiskahtava kokeellisen kirjoittamisen painotus vastaa lisäksi omia havaintojani siitä, että yleensä moinen on mahdollista ja *hyväksyttävää* lähinnä varttuneilta tutkijoilta, he kun ovat omat kenttätönsä jo tehneet ja erästäkin professuurihakemuslausuntoa lainatakseni "saavuttaneet sellaisen viisauden tason, että voivat keskittyä julkaisemaan aiempia tutkimuksia uudestaan" (halukkaat voivat tarkistaa tarkan sanamuodon Helsingin yliopiston arkistoista vuoden 2006 kohdalta).

Moinen asenne puskee läpi Briggsin viimeisestä "poisoppimisen periaatteesta" kaikessa ytimessä: "Toista edellisiä vaiheita muutaman vuosikymmenen ajan" (s. 44). Helppo todeta, jos ja kun henkilö on onnistunut saavuttamaan sekä vakiintuneen aseman tutkimuskentällä että 70 vuoden iän. Vastaavanlaista ylimielisyyttä olen havaitsevinani Briggsin toteamuksessa siitä, miten vuoden 1992 koleraepidemia Venezuelan Delta Amacuron osavaltiossa sai hänet *päättämään*, "että mikäli tutkimustyöni olisi koskaan minkään arvoista, se olisi nyt ja tässä" (s. 37). Anteeksi vain, mutta kaikista ei tule lääketieteellisiä sankariantropologeja – eikä se vähennä heidän tutkimustyönsä arvoa! Pikemminkin moisen piilorehvestelun seurauksena humanistis-yhteiskuntatieteellistä asiantuntemusta ja koulutusta väheksytään vain entistä enemmän.

Otaksuttavasti *Unlearning* tarjoaakin enemmän tarttumapintaa erityisesti psykoanalyttisesti virittyneestä lääketieteellisestä antropologiasta kiinnostuneille lukijoille. Lisäksi uusmaterialisteille ja jälkihumanisteille kirjan loppuluvut ovat otaksukseni antoisia, enkä itsekään kiellä viehättyneeni viimeisen luvun "fytososiaalisuuden" eli ihmis-kasvisuhteiden teoretisoinnista (s. 264). Sittenpä taas, liekö auringon alla kovastikaan uutta historiallisen tai kulttuurimaterialismin edustajille: kulttuuriset käytännöt ovat erottamattomia sosiaalisista

suhteista ja aineellisista voimavaroista. Itselleni Karl Marxin oivallukset tulivat tutuiksi paljolti Raymond Williamsin älynväläysten myötä, ja toki kummankin ajatelmia on lupa täydentää. Pyörää ei kuitenkaan kannata korjata, ellei se ole rikki eikä varsinkaan poikkitieteisyyden nimissä tai muista tiedepoliittisista syistä. Toki samankaltaisten teorioiden pulpahtelu siellä täällä ja eri aikoina kielii teoretisoinnin taustalla olevan intuition osuvuudesta.

Lopuksi, toisin kuin urheilutoimittajilla, minulla ei ole kahta vaan vain yksi sana: taide. Olkoon Briggsin poisoppiminen kuinka käsitteellisesti hataraa ja käytännöllisesti hyödyllistä tahansa, olisin odottanut vastaavaa kyseenalaistavaa asennetta myös "taidetta" kohtaan. Mitä toisin sanoen tarkoittaisi taiteen käsitteellisten ja käytännöllisten opetusten unohtaminen, samaan tapaan kuin folkloristiikankin? Mitä kulttuurisia ja psyykkisiä seurauksia on sillä, että alkuperäis- tai vähemmistöryhmien ilmaisu nimetään taiteeksi, toteutuipa se itseilmäisen tai turismin tarpeisiin?

Sama se. En suostu unohtamaan oppimaani. Kyseenalaistan sen kyllä, alati, tai ainakin niin kauan kuin väitän olevani tutkija tahi tieteen tekijä.

AV Villén on kulttuurisen musiikintutkimuksen professori Taideyliopistossa ja lukuvuonna 2022–2023 vieraileva tutkija (Oskar Huttunen Fellow) Cambridgen yliopiston Clare Hall Collegessa ja CRASSH-tutkimusyksikössä.